

Podporná schéma na návrat odborníkov zo zahraničia

Slovenská republika patrí v rámci Európskej únie k štátom s najvyšším podielom študentov vysokých škôl študujúcich v inom členskom štáte.¹ V súčasnosti nie sú známe relevantné štatistiky,² na základe ktorých by bolo možné posúdiť, aký podiel z týchto absolventov sa po skončení štúdia vráti späť na Slovensko a ako sa uplatnia na pracovnom trhu. Vo všeobecnosti sa skôr predpokladá, že podstatná časť týchto absolventov sa následne etabluje na pracovnom trhu v štáte, v ktorom absolvovala vysokoškolské štúdium, čo má na Slovenskú republiku viaceré negatívne vplyvy.

Slováci, ktorí sa etablovali v zahraničí, by v prípade svojho návratu na Slovensko, mohli využitím svojich skúseností a kontaktov v zahraničí pozitívne vplývať na smerovanie slovenskej spoločnosti, či skvalitňovanie verejných služieb, vo všeobecnosti správy vecí verejných, prípadne môžu napomôcť skvalitňovaniu vedy, výskumu a vysokoškolského vzdelávania, v neposlednom rade by sa mohli angažovať v občianskej spoločnosti, či v podnikateľskom sektore.

S návratom na Slovensko môžu byť spojené viaceré náklady, v závislosti od trvania obdobia po skončení vysokoškolského štúdia, náklady stratenej príležitosti (napr. finančné ohodnotenie za prácu v zahraničí v porovnaní s ohodnotením vo verejnom sektore na Slovensku), v prípade financovania školného na zahraničnej vysokej škole pôžičkou, náklady spojené s jej úhradou, ale aj nefinančné náklady, ako prerušenie sociálnych väzieb v prípade návratu na Slovensko, zmena podmienok pre rodinných príslušníkov a pod. Na návrat na Slovensko tak existujú bariéry, ktorých zníženie/čiastočná kompenzácia je predmetom tohto materiálu.

Oprávnení žiadatelia

Na zníženie bariér a transakčných nákladov spojených s návratom na Slovensko sa navrhuje implementovať podpornú schému, ktorá pomôže znížiť prekážky na návrat na Slovensko. Schéma sa navrhuje pre dve cieľové skupiny. Prvou cieľovou skupinou sú mladí odborníci a druhou experti, ktorí profesionálne dlhodobo pôsobia v zahraničí. V oboch prípadoch je podpora viazaná na podmienku, že ide o občanov Slovenskej republiky, ktorých pracovné zaradenie bude uplatnené v rámci orgánov a inštitúcií verejného sektora (primárne ústredné orgány štátnej správy, verejné a štátne vysoké školy, rezortné výskumné inštitúcie³ a Slovenská akadémia vied).

Podpora mladých odborníkov

V rámci tejto cieľovej skupiny pôjde o jednotlivcov vo veku do 40 rokov, ktorí ukončili vysokoškolské štúdium v zahraničí (druhý alebo tretí stupeň). Pravidlá schémy vymedzia konkrétne podmienky, ktoré je potrebné splniť na získanie príspevku, napríklad vysokoškolské vzdelanie získané na inštitúcii s popredným umiestnením v medzinárodne etablovaných rankingoch. Ak takáto osoba ostatné tri roky nebola v pracovnom pomere (alebo v obdobnom pomere) ani nebola podnikateľom

¹ Podľa údajov Eurostatu, v roku 2012 bol podiel vysokoškolákov zo SR študujúcich v inom členskom štáte EÚ alebo štáte v rámci EHP 14,3% z počtu študentov vysokých škôl so slovenským občianstvom. Vyšší podiel občanov študujúcich v zahraničí majú len Luxembursko, Lichtenštajnsko, Cyprus a Island.

² Čiastočne túto problematiku zmapoval Sociologický ústav SAV v rámci projektu Brain drain 2014. V rámci vzorky, ktorá však nebola reprezentatívna, zistili návratnosť po dvoch rokoch od skončenia štúdia na úrovni 40 až 50 percent. Súčasne identifikovali, že podiel návratov je nižší, ak rodičia študenta sú vysokoškolsky vzdelaní.

³ Rezortnými výskumnými inštitúciami sa rozumejú právnické osoby uskutočňujúce výskum a vývoj zriadené ústrednými orgánmi štátnej správy, ktoré sú príspevkovými organizáciami alebo štátnymi rozpočtovými organizáciami.

v Slovenskej republike a zamestná sa v Slovenskej republike na pozícii zaradenej do podpory v rámci schémy, bude jej poskytnutý v dvoch splátkach jednorazový príspevok. V začiatkovej fáze schémy sa uvažuje o sume v maximálnej výške 10 000 eur.

Podpora expertov

Občanom, ktorí profesionálne pôsobia v zahraničí viac ako desať rokov (obvykle na vedúcej pozícii) ako vysoko kvalifikovaní zamestnanci, bude v závislosti od dôležitosti obsadzovanej pozície možné poskytnúť jednorazový príspevok, uvažuje sa o sume v maximálnej výške 50 000 eur jednotlivcovi. V prípade, že zamestnávateľom bude verejná vysoká škola, štátna vysoká škola, rezortná výskumná inštitúcia alebo Slovenská akadémia vied, môžu získať na základe predloženého projektu aj finančnú podporu pre inštitúciu; uvažuje sa o maximálnej sume 150 000 eur. Podpora je určená na vytvorenie adekvátnej pracovnej pozície a s tým spojenej podpory vo vymedzenom časovom úseku, napríklad investícia do vytvorenia výskumného tímu v počiatočnej fáze, kým si nezabezpečí financovanie z grantových schém, a pod. Inštitucionálna podpora bude založená na konkrétnom projekte danej inštitúcie, ktorý bude musieť byť zverejnený. Súčasťou pravidiel schémy bude aj postup hodnotenia týchto projektov.

Schéma podpory

Schéma bude pozostávať z nasledujúcich krokov:

- Identifikácia možných pozícií
- Výber podporovaných pozícií
- Obsadenie pozície
- Poskytnutie prvej časti príspevku / finančnej podpory
- Poskytnutie zvyšnej časti príspevku / finančnej podpory

Počas jednotlivých krokov bude vykonávaná propagačná aktivita.

Identifikácia možných pozícií

Oprávnené subjekty predložia administrátorovi zoznam pozícií, ktoré považujú za relevantné pre podporu zo schémy. Súčasťou žiadosti bude špecifikácia obsadzovanej pozície a ďalšie údaje, ktoré určí administrátor vo formulári žiadosti (napr. kvalifikačné požiadavky). V priebehu kalendárneho roka budú štyri termíny na predloženie zoznamu pozícií, s tým, že vypísanie ďalšieho termínu je podmienené existujúcim finančným zostatkom na podporu ďalších žiadostí. Termíny na predloženie zoznamu pozícií budú nasledovné: 28. 2., 31. 5., 31. 8. a 30. 11.

Výber podporovaných pozícií

Rada podpornej schémy (ďalej len „rada“) posúdi jednotlivé ponúkané pozície a zostaví zoznam podporovaných pozícií v rámci ďalšieho kvartálu. Svoje rozhodnutie oznámi oprávneným subjektom do troch týždňov od termínu na predloženie ponuky. Pri výbere budú zohľadnené len pozície s pôsobením v Slovenskej republike a prednosť budú mať pozície na ustanovený týždenný pracovný čas. Mzdové náklady spojené s obsadením miesta znáša zamestnávateľ.

V prípade, že výber je zameraný na experta, Rada osobitne posúdi dostatočnosť nastavených požiadaviek na výber zamestnanca. Príspevok (a prípadne aj finančná podpora) bude poskytnutý len v prípade, že vybraný expert splní podmienky predložené žiadateľom, čo dodatočne posúdi administrátor.

V prípade, že získanie experta je na pracovné miesto v rámci verejnej vysokej školy, štátnej vysokej školy, rezortnej výskumnej inštitúcie alebo Slovenskej akadémie vied, Rada posúdi aj prípadnú

žiadosť o finančnú podporu inštitúcie, najmä z pohľadu, či vytvára predpoklady na udržateľnosť danej pozície a podmienky na plnohodnotné využitie obsadzovanej pozície.

Obsadenie pozície

Prijímajúca organizácia zabezpečí kroky potrebné na obsadenie pozície. Výber zamestnanca bude realizovaný podľa platných všeobecne záväzných právnych predpisov.

Poskytnutie prvej časti príspevku / finančnej podpory

Po uzatvorení pracovnej zmluvy⁴ na ustanovený týždenný pracovný čas sa poskytne prijímateľovi príspevok vo výške 50% určenej sumy. Zvyšok sa mu poskytne po odpracovaní jedného roka pre daného zamestnávateľa. Prijímateľ sa zaviazuje vrátiť celú poskytnutú sumu grantu, ak ukončí pracovný (resp. obdobný) pomer u zamestnávateľa do konca prvého roka. Poskytnutú sumu bude povinný vrátiť jednorazovo. Obdobne sa bude postupovať v prípade finančnej podpory pre inštitúciu.

Nadväzujúce kroky na implementáciu schémy

Júl 2015 - po schválení schémy vládou SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „ministerstvo“) zabezpečí administráciu schémy prostredníctvom priamo riadenej organizácie alebo obstaraním administrátora. Administrátor bude na základe mandátnej zmluvy s ministerstvom vykonávať potrebné úkony spojené s implementáciou podpornej schémy (príjem žiadostí, formálna kontrola žiadostí, spracovanie podkladov podľa pokynov Rady, overovanie splnenia podmienok na poskytnutie príspevku/podpory a pod.).

August 2015 – vytvorenie interných postupov, manuálov pre oprávnených žiadateľov, príjem prvých žiadostí o získanie podpory.

Technické aspekty

Administráciu schémy bude zabezpečovať právnická osoba, ktorú tým poverí na základe mandátnej zmluvy ministerstvo. Schému bude riadiť Rada, ktorej bude predsedáť zástupca ministerstva. Ďalší člen rady bude zástupca Ministerstva financií SR a tretím členom bude zástupca z neziskového sektora alebo akademického prostredia. Členov Rady vymenuje minister školstva, vedy, výskumu a športu SR. Rada programu bude schvaľovať:

- oprávnených žiadateľov z verejného sektora, ktorí môžu predkladať zoznam pozícií, ktoré môžu byť podporené príspevkom,
- kritériá na výber podporovaných pozícií,
- zoznam pozícií, ktoré je možné podporiť zo schémy,
- podmienky, ktoré je potrebné splniť na získanie príspevku pri obsadení podporovanej pozície,
- v prípade podpory expertov v kombinácii s inštitucionálnou finančnou podporou, projekty vybrané na podporu, kritériá na ich výber a konkrétne pravidlá ich podpory,
- pravidlá schémy.

Rada bude rozhodovať o ďalších otázkach súvisiacich s realizáciou schémy (napr. o zmene limitov poskytovaných príspevkov/finančnej podpory). Všetky rozhodnutia Rady budú zverejnené. Ministerstvo bude raz ročne predkladať vláde SR stručnú informáciu o implementácii schémy.

⁴ Resp. služobnej zmluvy v prípade štátnych zamestnancov.

Na realizáciu schémy sa poskytne jeden milión eur ročne v rokoch 2015 až 2018. Z toho sa predpokladá do 2,5% na režijné náklady (administratívne zabezpečenie + propagácia schémy v relevantných cieľových skupinách). Finančné prostriedky budú fyzickým osobám vyplácané administrátorom. Ak bude súčasťou finančnej podpory aj podpora inštitúcie, v závislosti od typu inštitúcie sa poskytne finančná podpora vo forme dotácie (v prípade verejných vysokých škôl) alebo zvýšením rozpočtu v prípade štátnych vysokých škôl, rezortných výskumných inštitúcií a Slovenskej akadémie vied.

Pozíciu, ktorá bude zaradená na zoznam podporovaných pozícií, bude potrebné obsadiť do ďalšieho termínu určeného na nahlasovanie ponúk na obsadenie pozície. Neobsadené miesta prepadajú a v každom kvartáli sa začína s prázdny zoznamom (inštitúcia môže ponúknuť rovnakú pozíciu).